

A köz, a gazdaság és a tanok

PUBLICISZTIKA - L. évfolyam 32. szám, 2006. augusztus 11.

A magyarországi átlagos hírfogyasztó már megint az Új egyensúly programja és a megszorítások által keltett médiahullámokon himbálózik, keresi saját egyensúlyát. Egymásnak élesen ellentmondó vélemények áradata sodorja a hírek kitartó olvasóit. A csomagot értékelő rengeteg interpretáció miatt a "köz" gazdaságait - és magát a szakmát is - ma különösen sokat szidják, alapjában véve érdemtelenül. A közgazdaságtan mint tudományág ugyanis vélhetően nem rosszabb vagy nem kevésbé megbízható, mint más, a köztudat által egzaktabbnak tartott tudományágak, főleg akkor nem, ha azonnali és tökéletes (vagy netán csak optimális) megoldásokat várunk. Egy ilyen, tehát valamilyen megnyugtató tökéletességet kereső, a maga korlátaival azonban mindig csak részben jó megoldásokat kínáló tudományos összevetésben a közgazdaságtan nem is áll olyan rosszul. De miután a piacgazdasági törvényszerűségek sokasága az elmúlt másfél évtizedben szinte folyamatosan - és tulajdonképpen szerencsénkre - a közfigyelem középpontjában állt, a tudományos magyarázatok korlátaival és a kínált megoldások tökéletlenségei is hamar nyilvánvalóvá váltak. De legyünk őszinték: a közgazdaságtan művelői - legalábbis a beavatatlan szemlélő számára úgy tűnhet - a kelleténél talán valóban többet vitatkoznak, és a hangadó nézetek közötti különbségek néha óriásinak tűnnek. Ez azonban inkább látszat, mint valóság. A torzulás egyik gyakori oka főleg a túlzásra és a leegyszerűsítésre egyaránt hajlamos elektronikus és írott médiatálatlásokban keresendő. Persze a bajok forrása nem a média. A magyarországi gazdasági helyzet megítélésében az aktuális lépések értelmezéseinek túl nagy szórása, a homlokegyenest ellenkező vélemények kiegyensúlyozott terítése azonban különösen zavaróvá válhat. Pláne, ha olyan nagy jelentőségű ügyek vannak a viták középpontjában, mint az állam új szerepei, az adók, a közteherviselés általában, a nyugdíjrendszer, az egészségügy, az oktatás és a munkanélküliség, a vélemények sokszínűsége szinte kötelező. E "rendszert váltó", forró közügyekben azonban olyan őszinte és szakmailag hiteles közbeszédre is nagy igény van, amelyben azért vannak fix pontok, és talán néhány szilárd közös alapelv is. A modern közgazdaságtudomány, a maga elismert tanaival, szép számmal kínál is ilyeneket.

Az alábbi írás üzenete ebben az összefüggésben talán rendhagyó, esetleg sokaknak meglepetés: a médiában napvilágot látó nagy különbségektől terhes vélemények dacára állítható, hogy a modern közgazdaságtanban az iskolák és szemléletek sokaságának látszólagos kavalkádja ellenére léteznek olyan fogalmak, alapelvek, módszertani fix pontok, sőt, szemléleti közös felületek, amelyekben nem nagyon érdemes vitatkozni, és amelyek a tudomány széles körben elismert eredményeit tükrözik. Mi több, szép számmal vannak olyan tételek, amelyek a gyakorlatban meg is mutatták erejüket a nálunk jóval fejlettebb országokban. Majdnem azt is merném állítani, hogy a gazdasági fejlettség, mi több, a jólét egyik forrását a bizonyítottan helyes közgazdaságtanok következetes alkalmazásaival is azonosíthatjuk. Vagy legyünk egy kicsit óvatosabbak, és bizakodjunk, hogy legalább egy enyhébb állítás azért mindenképp megáll: a folyamatosan karbantartott kormányzati képesség a gazdaságpolitikai szarvashibák időbeni észrevételére, korrigálására és azonnali erős biztosítékok kialakítása a jövőbeli rossz irányok elkerülésére leginkább a komoly demokratikus hagyományokkal bíró, erős piacgazdaságok sajátja. A közgazdasági alapelvekhez, bevált fix pontokhoz való ragaszkodásnak a prosperáló, fejlett országokban komoly hozadéka volt és van. A világ fejlett fele - és főképpen az Európai Unió - által rólunk formált országgép lehet színes vagy egy-egy irányban torzított, de a gazdaságunk állapotáról kialakított bizonyítvány viszonylag szilárd elveken és módszertanokon nyugszik, amelyeken a megfigyelők nagy többsége is ugyanazt érti. A nemzetközi pénzügyi megítélés és pláne a beruházási döntések meghozatala nem szimpátia vagy ízlés dolga, hanem számoké. És még ez a szerencse! Ezt manapság minden egyéni magyar befektető is tudja már.

Ahogy nem mehet szembe a természet törvényei által szabott iránynak, mondjuk a tömeg, a súly, a gravitáció alaptörvényeinek, amikor egy mérnök hidat, erőművet, autót tervez, vagy egy orvos, amikor gyógyszert adagol, úgy a kormányzati felelős gazdaságpolitikus sem hagyhatja figyelmen kívül a modern közgazdaságtanban elismert és jobbra szilárd tétellé vált fontosabb eredményeket. Ezért sem igazán szerencsések az utóbbi időben sajnálatosan szaporodó negatív kommentárok, amelyek egy-egy konkrét gazdaságpolitikai lépés ún. "tankönyvi" jellegére (ti. "csak elméleti" erejére) hivatkoznak, egyértelműen negatív konnotációban. Ha ugyanis a mindenkori felelős magyar pénzügyi kormányzatok a vonatkozó legfontosabb tankönyvi tételeket a maguk hivatali idejében betartották volna, ma nem itt tartanánk. Lehet-e sikeresen cáfolni, hogy a gyakorlat számára nincs igazán hasznosabb dolog, mint egy jó (empirikusan igazolt) elmélet. Ilyeneken dolgoznak a közgazdaságtudományok is több mint két évszázada. A pozitív eredmények sokasága dokumentálható. Muszáj tehát olyan tudományos talapzatnak lennie, és van is, amely nem mosható el irányukat gyakorta változtató, de főleg politikai kurzusoktól függő, ideológiai ellenáramok által. A közgazdaságtan is rendelkezik számos ilyen talapzattal, amelyeket akár időtálló arany szabályoknak is nevezhetünk.

A Gyurcsány-kormány által immáron törvénybe is iktatott egyensúlyteremtő lépések láttán érdemes számba venni néhány, a lépéseket támogató közgazdasági arany szabályt, illetve azokra a lépésekre is rámutatni, amelyek nem igazán vagy kevéssé paszszolnak a mértékadó korszerű tudományos nézetekhez. Az előbbiekből több, az utóbbiakból - jelen szerző álláspontja szerint - kevesebb van.

*

Már az elején érdemes leszögezni: a rendszerváltás óta eltelt több mint másfél évtizedben felnőtt és vezető pozícióba jutott egy olyan fiatal generáció, amelyik már az iskolapadokban a piacgazdaság modern felfogásait szívta magába, és ma, mint döntéshozó, megpróbálja érvényre juttatni néhány tanult (remélhetőleg kellően igazolt), hasznos tétel igazságát. Adott esetben persze nincsenek könnyű helyzetben fiatal döntéshozóink, mert kifejezetten elszántan és kitartóan kell küzdeniük akkor is, amikor az "akármít csinálsz, nem jó" reflexekkel kell szembesülniük nap mint nap. Erről az elszántságról tanúskodott a miniszterelnök bátor előadása a Budapesti Corvinus Egyetemen, ahol felvilágosult és elméletileg az átlagnál messze jobban beavatott hallgatóság előtt védte a csomag szakmai becsületét. Összességében az előadás meggyőző, sőt frappánsan bátor volt. Ezt a benyomást erősítette a miniszterelnök azon - tudományos szemmel nézve majdhogynem vakmerő - ismételt és kifejezetten hangsúlyos megállapítása is, hogy "a dolgok [az egyensúlyteremtés körüli dilemmák - M. I.] sokkal egyszerűbbek, mint gondolnánk". A hatékony döntéshozó esetében - ha mégoly veszélyes is - szinte kötelező az ilyen egyszerűsítés. A szóban forgó előadás a valóságot csak tűrhető mértékben torzította, az elmondottak - szögezzük le - a releváns közgazdasági alapelveket nem sértették, sőt azokkal szép, esetenként "tankönyvi" harmóniában voltak (kivételez alól egy, a keynesi tanok mai érvényességére történő szerencsétlen hivatkozás). Ilyen hasznos tankönyvi alapelveként vonult végig az előadásban például azon állítás, amely kimondja, hogy egy piacgazdaságban az igények és a lehetőségek (erőforrások) közötti legjobb megfeleltetést (koordinációs mechanizmust) a versenyen alapuló áralkulás kínálja. Örömmel konstataálható, hogy az okfejtésben helyesen tárt fel e tétel tagadásának egyik azonnali negatív következménye is - amely a csomagot részben hitelesíti -, jelesül az, hogy az árak alakulásába való tartós állami beavatkozás erősen torzító, végső soron jólétet csökkentő következményekhez vezet. Ezt a közgazdasági arany szabályt a magyar gazdaság szabályozás elmúlt ötven éve fényében nehéz túlhangsúlyozni. Mindazonáltal el kell ismerni, e szabály nem triviális, még a fiatal miniszterelnök meggyőző szavai után sem.

Ezt, tehát az arany szabály nyilvánvalóságának hiányát talán az alábbi furcsa eset is illusztrálja. Éppen a BCE impozáns falai között történt, hogy egy ún. állásbörze (job fair) alkalmával a Danon cég csinos hoszteszek által joghurtot és fagylaltot osztogatott az érdeklődő diákoknak a szerény (kb. négy négyzetméteres) standján az egyetem szellős aulájában, valahol a fölépcső tájékán. A kis stand mint egy erős mágnes szívta magához a fiatalokat, hamarosan a diáktömeg áttörhetetlen falat képezett körülötte, és csak komoly fizikai harc árán lehetett elérni a lépcsőket, lifteket. Már régen becsöngettek, de az ingyen

élvezetre áhító tömeg csak dagadt és dagadt. Nagyon sokan nem mentek (nem akartak) vagy nem tudtak időben órára menni, a szemmel látható oktatási veszteség így tetemes volt, az egyéni és közösségi-intézményi nemkülönben. Ingyenebéd márpedig nincsen, tanítja a közgazdaságtan. A tömeg azonban csak a fagyikészlet teljes elolvadása hírére kezdett oszlani. Mi az eset tanulsága? Az ingyen osztott (végtelenül ártámogatott) termék iránti hatalmas kereslet az egyén szintjén jobbra elnyomja a megszerzéssel, illetve az esetleges "túlfogyasztással" járó egyéb költségek számbavételének igényét. Ha tehát ez az "elnyomás" megtörténhet a közgazdasági egyetem hallgatóival, akik majd' mindannyian hallgattak mikroökonómiát, amelyben a fogyasztás hasznosságával összefüggő (egyébként meglehetősen bonyodalmas) tanokat taglaljuk kimerítően, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy ez, az ingyen utáni vágyat feltörni engedő magatartás valószínűleg tipikus (kivétel persze megengedve). A jelentősen támogatott, alulárázott termék, pláne a kvázi ingyen kínált fogyasztás tehát biztosan torzul. Az állam által intézményesen támogatott árak, amelyek jelentősen el vannak térítve lefelé a világpiaci versenyhelyzeteken és valódi költségeken alapuló ártól, minden modern piacgazdaságban - nyugattól keletig és északról délre - számtalanszor bemutatták már, hogy azonnal jelentős túlkeresletet gerjesztenek. Ez utóbbi kielégítése pedig csak úgy lehetséges, ha máshonnan forrásokat vonunk el. Ezt talán nem olyan nehéz belátni. Az állam által támogatott termékek körének a mostani kormányzat által felvállalt szűkítése (így az energia, a gyógyszerek stb.) minden, csak nem népszerű, pedig biztosan jó irány, amely egy igen erős közgazdasági arany szabály érvényesítését jelenti. Az árak letörésének vannak ugyanis természetes módjai, és ezeket kell bátorítani, legfőképpen a verseny, illetve a helyettesítés révén. Ezek mind jobbak, mint az állami árszabályozás, legalábbis akkor, ha nem beszélhetünk egy monopol termelő esetén fennálló fogyasztói kiszolgáltatottságról. Ebben az esetben ugyanis egy független szabályozó hatóság (Versenyhivatal) közbelépése, fegyelmező ereje a fogyasztó érdekében piaci eleven is mindig indokolt. A piaci elvek a fogyasztókat védik egymással szemben is. Az energia és a gyógyszer persze nem fagyalt. Tényleg nem. De a fogyasztást - az ár, a jövedelem, az ízlés és egyéb preferenciák nyomán - vezérlő magatartás (az elérhető hasznosságokat maximalizáló egyéni vásárlási döntések) jellege mégis ugyanaz. Ennél is fontosabb, hogy mindig az egyén (gyógyszernél, igaz, nagy részben az orvos) hozza meg a fogyasztásról a döntést, az ár mint vezérparaméter függvényében, akinek a fejébe, vásárlási kalkulációjába az állam nem tud behatolni. Ne is akarjon. Legyen neki elég, hogy elfogadja: a versenyszférában (már az energia és a gyógyszer is ilyenek) termelt javak elosztásában az áraknál jobb koordinációs mechanizmust egy piacgazdaságban nagyon nehéz kitalálni. Ha az ár torzult, a fogyasztás is az lesz. Ez a helyzet az energia- és a gyógyszerfronton is. Ha az állam ezt belátja és beláttatja, és most éppen ezt teszi, akkor már értékes erőforrásokat spórol, valóban a köz javára jár el.

*

Mindez természetesen a külföld és az egész világpiaci viszonylatában is így van, ahol az uralkodó világpiaci árakon, illetve befektetések esetén azonos valutában kifejezett hozadékokon kívül aligha van más, minden résztvevő számára jobban érthető és azonnal orientáló jelzőtábla. Ezért talán a közgazdaságtan rejtelseibe kevésbé beavatott olvasó is megérti, hogy - némi leegyszerűsítéssel - ugyanezen, tehát az egyéni fogyasztói és befektetői (azaz vagyontárgyakat kereső) keresletet meghatározó tényezők döntik el azt is, hogy egy ország belföldi pénzének külföldi fizetőeszközökben (valutákban) kifejezett ára miért és hogyan változik. Ha az állam a valutaárfolyamokat közvetlenül szabályozni akarja, és valamilyen mesterséges szintekre beállítani igyekszik, mondván, ő tudja, hol a jó szint, akkor manapság - az erősen globalizált tőkeáramlások jóvoltából - igen nagy bajba kerülhet. Majdnem biztosak lehetünk abban, hogy egy ilyen árszabályozás nem fog neki sikerülni. A valutapiacok, makacs népség, sok jövőbeli bizonytalanság láttán nem hagyják magukat bezárni egy-egy árfolyamba. A 35 évesnél idősebb korosztály még biztosan emlékszik azokra az 1987 előtti időkre, amikor az MNB által megállapított hivatalos valutaárfolyamok forintban igen kedvezőek voltak, viszonylag kevés forinttal lehetett dollárt, német márkát és svájci frankot kapni. A nagy bökkenő csak (!) az volt, hogy nevetségesen kis mennyiségben lehetett ezen az árfolyamon vásárolni e keménynek tartott valutákat (és kétévenként egyszer). Ha valaki ennél többet akart, és ezek voltak elsőprő többségben - vajon miért? -, akkor, a Btk.-val

is dacolva, mehetett a feketepiacra beszerezni, ahol, még a zord időkben is, majdnem tetszőleges mennyiséget vásárolhatott, persze jelentős, adott esetben 100-200 százalékos felárral. A hivatalos árfolyamon a túlkereslet azonnal elérte a tűréshatárt. Ezt a makacs piaci törvényt az egypártrendszer "tervgazdászai" is hamar belátták, és a békesség, valamint a kimerülő devizatartalékok érdekében muszáj volt az adminisztratív mennyiségi korlátozásokat fenntartani, a sok egyéb piaccal együtt, a valutafronton is. A valóságos árak kialakításának kényszere nagyon nagy erőket tud megmozgatni, amelyeket feltartóztatni kifejezetten bajos (olyasmi ez, mint amikor árvíz idején a rohanó vizet feltartóztatni és nem elvezetni kívánjuk). Mi tehát a fő érv az állam (tehát mi, az adófizetők) által finanszírozott ártámogatások megszüntetését helyeslő álláspontban? Egyszerűen az, hogy az árakon kívül nem létezik olyan ismert hatékony koordinációs mechanizmus, amely képes tartósan megfeleltetni egymásnak a dinamikus változó igényeket és a lehetőségeket. Ez még mindig meglehetősen tudományosan hangzik. Belátom. De tessék belegondolni: egy hipermarketben egy nagybevásárlásnál vagy éppen gyógyszertárban vagy a benzinkútnál, tankolásnál soha nem (vagy csak nagyritkán) írják át az árcédulákat mondjuk kérdőíves megkérdezés alapján. Elképzelhető-e, hogy valamilyen (ár)hivatalban próbálnánk eltalálni a helyes készletek nagyságát, a fogyasztók szeszélyesen változó étvágyát? A kortárs közgazdaságtan nagy egyetértést mutat abban a kérdésben, hogy az áraknak a tényleges költségektől való eltérése, valamint a keresletet vezérlő jövedelmeknek a mért teljesítményektől (termelékenységtől) való elszakítása, vagy ezekben a folyamatos torzítás egy piacgazdaságban olyan nem kívánt beavatkozások, amelyek negatív következményeinek (hiánygazdálkodás, jegyrendszer, ellátási zavarok, vagy a hosszú távú finanszírozhatatlanság) felszínre kerülése csak idő kérdése. Az árak tartós torzításának negatív jelenségéről tudomást nem venni oly szintű hiba, mint ha mondjuk egy autómérnök a mozgó alkatrészek tervezésénél nem venné figyelembe a mozgási energiát és a súrlódási tényezőket. Létezik egy, az ártámogatások lebontása kapcsán még kevesebbet hallott szempont is: akkor, amikor szabadon felhasználható, készpénz jellegű jövedelemmel illetünk meg egyéni fogyasztókat, azaz valahogy célzottan támogatunk (pl. étkezési utalvánnyal, amely nem készpénz, de amelynek értéke pontosan meghatározott), azt gondoljuk: megbízunk a fogyasztóban.

A bizalom dacára mégsem engedjük meg, hogy alkoholra vagy cigarettára fordítsák a jegyet, mert azt mégsem illik támogatni. De a piac azonnal beárazza az étkezési jegy készpénzes, diszkontált értékét is, amelyet - kihasználva és a jegyet eladva - bármire fordíthatunk. Ugyanez a helyzet a támogatott energiaárak esetén is: nem tudjuk központilag ellenőrizni, ki mire használja a támogatott energiát: melegágyak, uszoda vagy cserépkályha fűtésére. A több fogyasztás több támogatást eredményez, amely közgazdasági képtelenség. A kifizetett árak/költségnek az elfogyasztott mennyiséggel kell arányban állnia. Ez is egy régi arany szabály. Ennek az ellenkezője valami olyasmi lenne, mintha azt mondanánk az autónak: minél hamarabb autózz el egy tank benzint, mert annál gyorsabban kapsz tíz liter ingyen benzint (csak minél előbb jöjjön már újra tankolni). A kutaknak ma aligha ez az üzletpolitikájuk. Beláthatjuk tehát, a költségvetés sem tűzhet zászlajára egy ilyen jelszót: ha több támogatást akarsz, fogyassz többet!

*

A külföld ítéletének figyelembevétele és a világgazdasági folyamatok hatásainak helyes értelmezése szintén olyan területek, ahol a vélemények - fogalmazzunk mértéktartóan - erősen szórnak, és ahol az érzelmi-ideológiai közelítések gyakran gátolják az értelmi receptorokat, a nemzeti érzékenységünk szűrőjén a nemzetközi realitások sokszor csak időben elnyújtva, későn jutnak át, és formálódnak szükségessé, de kellemetlen döntésekké.

A miniszterelnöki látogatások Londonba, Frankfurtba a külföldi befektetők megnyugtatására, és Brüsszelbe az EU pénzügyi biztosa tájékoztatására ezt a felismerést tükrözik.

Az áru, a pénztőkék, a szolgáltatások és a munkaerő korábban soha nem látott méretű nemzetközi áramlása mára - az EU-tagságunkkal csak részben összefüggve - olyan globális környezetet teremtett Magyarország számára is, amelyben a nemzeti és nemzetközi vállalati teljesítmények, valamint az egyes

nemzetek tőkevonzó képessége nap mint nap megmérettetnek. A világgazdaságban a külföldi befektetést kereső, éves szinten kb. ezermilliárd dollárnyi pénztőke oda áramlik, ahol a reálmegtérülés várhatóan magasabb (a reálhozam az inflációt meghaladó, a helyi pénz árfolyamkockázatával kiigazított nominálhozam, ugyanazon mértékegységben - adott valutában, pl. euróban vagy dollárban - kifejezve). A külföldi befektetések világgazdasági áramlásának, a reálhozamoktól függő hajtóerejének és irányának változásai szintén olyan arany szabályok által érthetők meg, amelyek nem új keletűek, és amelyek a kis magyar nyitott gazdaság lehetőségeire, de egyben sérülékenységeire is rávilágítanak.

A nemzetközi valutapiacokon napi szinten majd' ezermilliárd dollárnyi összeg - nem tévedés, a magyar éves GDP kb. tízszerese - cserél gazdát. Igaz, ennek a forgalomnak a javát a hét vezető ipari ország valutáival és az euróval való kereskedés teszi ki. E hatalmas összegek mozgatóját tehát a valutaárfolyamokat a nemzetközi kamatkörnyezet, az egyes országok és a világgazdaság konjunktúra-kilátásai, valamint rövid és hosszabb távú befektetési várakozások alapján. A magyar forintban jegyzett értékpapírok, miután a magyar pénz- és tőkepiac lényegében globálisan integrált/liberalizált, nem lóghatnak ki az általánosan alkalmazott, az országhatárokat átlépő reálmegtérülési kritériumok alkalmazása alól. Nem is lógnak ki. De ez azt is jelenti, hogy a kellemetlen ingadozások, a lejtmenetek alól sem lehetnek kivételek. Ha egy országba jelentős mértékű külföldi pénztőke (tehát nem tudástőke vagy kereskedelmi-termelési jog stb.) áramlik, akkor szinte biztos, hogy a forrásországhoz képest igen jelentős reálhozamra számít a befektető. A nemzetközi tőke mozgásokat szabályozó koordinációs mechanizmus nem is nagyon lehet más, mint a kockázattal kiigazított reálhozam. Ezért tekinthetjük e befektetői gondolkodási-koordinációs mechanizmust is egy olyan arany szabálynak, amit a világ fejlettebb felében egyformán tanítanak és értelmeznek. Magyarország az elmúlt öt évben, az egy főre jutó külföldi befektetésállományt tekintve kifejezetten jól teljesített, a feltörekvő piacok között az egyik legvonzóbb (magas reálmegtérülést kínáló) cél-országnak számított. A magyar pénz- és tőkepiacokra befolyt óriási összegek a magyar hozamlehetőségek iránti bizalmat manifestálták, egyben az erősen deficitessé folyó fizetési mérleget finanszírozták. Ez utóbbit egyszerűen úgy kell érteni, hogy a globális befektetők nekünk, tehát a magyar tőkepiacnak és a bankrendszernek (ezáltal pedig a hitelt kereső egyénnek, vállalatnak, kormánynak) pénzt adnak (eltérő kondíciókkal, de lényegében szabad felhasználásra) a kellően magas reálhozam fejében. Kevesen tudják, sokan inkább csak sejtik, hogy a várható magas reálhozam mögött szinte mindig átlagon felüli teljesítményeknek is állniuk kell, még a kifejezetten pénzügyi befektetéseknél is, abban az értelemben, hogy a forrást kínáló intenzíven versengő forráskeresők között válogatnak. Ezért a jó feltételű, olcsó forrást ezen a nemzetközi pénzpiacokon is nehéz megszerezni, az adóssokat a piac hamar sorrendbe állítja, kiszűri a gyengébbeket, akiknek esetleg ugyan még ad pénzt, de csak nagyon drágán. Az adósok minősítése, sorba állítása az ún. szuverén, állami adósságok területén is régi keletű dolog, amellyel a kölcsönadók érdekeit védik. A pénzpiacok ítélete az esetek túlnyomó többségében megbízható, mert a múltbéli tényleges és az ígért jövőbeli teljesítményeket ismert és bevált kockázatkezelési módszerekkel méri. Ez nem azt jelenti, hogy tévedhetetlen, csak annyit, hogy még mindig a lehető legjobb. A nemzetközi pénzügytan ebben az állításban teljesen egységes, lehet rá hivatkozni. A besorolások olyan, szintén standard, tankönyvekben fellelhető, ha tetszik, arany szabálynak minősülő elveket alkalmaznak, mint pl. az árstabilitás, a kedvező szerkezetű növekedés, a kiegyensúlyozott államháztartási és nemzetközi pénzügyi mérlegek, a kedvező szintű eladósodottsági mutatók, a privát (lakosság és a vállalatok) és közösségi (kormány) szféra egészséges (fenntartható) költési-beruházási folyamatai stb.

Mindez nem jelenti azt, hogy a nemzetközi pénzfolyamatok megítélésében nincsenek gyenge pontok. Vannak. Ezek legtöbbje azonban az állami pénzügyeknek a külföldi befektetők - és azok semleges megfigyelői - fokozott bizonytalanságaival függ össze. Van azonban arany szabály, amely alapján a külföldi befektető számára a nagyobb bajt előre lehet látni, és amely alapján a megítélés gyorsan és egyértelműen negatívvá válhat. Ha egy országban a folyó fizetési mérleg hiányának legnagyobb és növekvő tétele a nettó költségvetési hiány (a közösségi fogyasztás és az adójövedelmek különbsége), és amelyben a magánszféra nettó megtakarítása (a belföldi megtakarítás és beruházások különbsége) is gyakran negatív,

ahol a túlköltekezést a külföld finanszírozza, akkor fennáll a veszély, hogy a finanszírozás vagy nagyon megdrágul, vagy elapad. Mind a két fejlemény rendkívül kellemetlen, és jelentős hosszú távú károkat okoz. A folyamatos és méltányos külföldi finanszírozás fenntartása tehát létkérdés. Ebben az állításban sem nagyon lehet ideologikusan "elhajolni", mert Magyarország még mindig tőkeszegény ország, ahol a fogyasztás jelenlegi szintjeit csak külföldi források bevonásával lehet tartani. A modern közgazdaságtan abban is meglehetősen egységesen foglal állást, hogy a tartós és túlméretezett hiány - különösen szerény nettó belföldi megtakarítások esetén - elszívja a levegőt a magángazdaságtól (kiszorítja a privát szférát a beruházási forrásokból), ezért a jelentős hiányt, ez idő és EU-mérce szerint is az éves GDP három százalékát meghaladó mértékűt közgazdaságilag nem lehet védeni. A masszív állami fejlesztésekre alapozó gazdasági növekedés és munkahelyteremtés igen tetemes hatékonyságromlással jár, és nem nagyon javallott gazdaságpolitikai útvonal. A fiskális expanziók nagyon ritkán járnak sikerrel. Stabilizációs szempontból pedig szóba sem jöhetnek.

A modern közgazdaságtan fő árama abban a kérdésben is jobbra egyetért: ahhoz, hogy hosszú távon, évtizednyi távlatban is tartható pályán mozogjon egy kis nyitott gazdaság, az áru- és pénzpiacoknak is egy időben kell egyensúlyi vagy ahhoz közeli helyzetben lenniük. Ráadásul egy változó nemzetközi kamatkörnyezetben. A pénzpiaci egyensúlyok megelégedése az egyéni fogyasztással/megtakarítással kezdődik, és közösségi (költészetési) fogyasztással/megtakarítással végződik. Nálunk jelen pillanatban mindkét főszereplő, de elsősorban a közösségi fogyasztás borítja az egyensúlyt. Muszáj átalakítani a közösségi fogyasztás (az egészségügy, a nyugdíj, a szociális, oktatási és egyéb transzferkifizetések) jelenlegi rendszerét. A sikeres átalakítás után, amely a hatékonyság és méltányosság arányait tolja el némileg az előbbi javára, majdnem mindenki picivel jobb, de senki nem lesz rosszabb helyzetben. Ilyen mérsékelt, ám nem lebecsülendő közösségi végeredményt tud kínálni a közgazdaságtan. Teljes megelégedettséget és abszolút jó megoldásokat nem. Ez igaz az adóemelés/adócsökkentés kérdésére is. Ma Magyarországon - és ez jó eséllyel megállapítható - nem keresletet kell ösztönözni, hanem inkább kínálatot, de egy modernebb szerkezetben. A nagyobb kínálat nagyobb versenyt és nagyobb erőfeszítést feltételez, alacsonyabb árakat és végül nagyobb keresletet és esetleg több adójövedelmet eredményezhet (kisebb kulcsok mellett is). Nos, hogy ez hogyan fog megvalósulni, az még nem nagyon látszik. A mértékadó külföldi megfigyelők udvarias, az Új egyensúly programját értékelő gesztusai és szkepticizmusa ezt látszanak alátámasztani. Ez akkor is elgondolkodtató, ha mi is és külföldi megfigyelők is ismerik J. M. Keynes egy kifejezetten időtálló megállapítását: "A közgazdaságtan elmélete nem szolgálhat azonnal alkalmazható, véglegesen lezárt következtetésrendszerrel a politika számára. Ez inkább egy módszer, mintsem tételek rendszere; a gondolkodás eszköze, technikája, amely pontos következtetések levonását segíti elő alkalmazója számára" (idézi Paul Heyne: A mindenható piac... A gazdasági gondolkodás alapjai, Tankönyvkiadó, Budapest, 1991. 18. o.)